

karakter van de Kempenaar. In plan en doorsnede is op bescheiden wijze voor geometrische vormen en planfiguren gekozen, en de weinige vormreferenties in het ontwerp - de indrukwekkende schoorsteen en de onafgewerkte brug - refereren eerder aan een kleinschalig industrielandchap dan aan de stad en haar semi-publieke instituties. Het ontwerp van Macken & Macken incorporeert geen referenties aan specifieke gebouwtypes. De aangewende ontwerpmiddelen en het nagestreefde resultaat passen binnen hun eigen oeuvre en binnen een hedendaagse architectuurpraktijk die uiterst succesvol het publieke gelaat van (semi-)publieke programma's en instituten bepaalt. Dit soort architectuur proclameert haar publiek en stedelijk gehalte door in de eerste plaats zichzelf zichtbaar te maken, haast onafgezien van haar programma. Het krachtadig ontwerp van een compacte, rondom beglaasde doos legt bloot wat het programma van een grootschalig cultuurcentrum van zijn omgeving verlangt. De opbouw van het volume en de vliesgevel met verschillende graden van transparantie maximaliseren samen de aanwezigheid van het gebouw, zonder uitspraken te formuleren over wat er precies binnenin gebeurt. De panische fictie van transparantie en toegankelijkheid wordt niet langer opgehouden. De overgang tussen binnen en buiten wordt niet verdoezeld, bemiddeld noch verzacht, maar scherp gesteld: hij wordt getheatraliseerd en verstedelijkt. De innerlijke activiteit wordt zichtbaar via de grote raamoppervlakken en de interne verlichting. De foyer ligt bovendien niet langer centraal, in het "het hart van het huis," maar excentrisch en langs-zijde van de grote zaal. De ruimte blik uit op het park en stelt zich bloot aan de blik van buiten. Het gebouw maakt mogelijk en onvermijdelijk dat beschouwers op afstand een activiteit gadeslaan waaraan niet moet en niet kan worden deelgenomen.

Het ontwerp van Macken & Macken toont dat de ontmoeting met het cultuurcentrum vandaag radicaal 'als stedelijk' mag én kan verschijnen. Dat het gebouw van Macken & Macken in 1972 nog ervaren zou worden als een buiten-aardse inval, of, om de Robert Smithson's beschrijving van één van Donald Judd's plexiglasen boxen te parafaseren, als een "gigantische kristal van een andere planeet,"⁵ heeft niet alleen te maken met de 'stilistische' verschillen met de architectuur van het eerste gebouw, maar vooral met zijn zelfbewuste representatieve karakter. De nieuwe Warande bestendigt de vreemdsoortige identiteit en taak die de cultuurcentra in kleine tot middelgrote steden blijven waarnemen door een schril contrast te ensceneren met de – nog steeds – provinciale stedelijke context. Het ontwerp

toont zo aan dat de verzoening tussen het culturele en het stedenbouwkundige landschap uiteindelijk weinig of geen zaak van infrastructuur is. De uitbouw van de culturele infrastructuur, en in het bijzonder het netwerk van culturele centra, mag dan wel mee de nevelstad hebben gevormd, in termen van culturele productie geldt nog steeds de logica van het centrum. Ook al is heel Vlaanderen verstedelijkt, inzake culturele productie is Turnhout Antwerpen niet. Door in haar architectuur stedelijke thema's van representativiteit en afstandelijkheid op te nemen, brengt de nieuwe Warande zelfbewust tot uitdrukking dat cultuur vandaag inderdaad niet langer het voorrecht van de stedeling vormt, maar wel vooralsnog uit de stad wordt geïmporteerd. Het wekt dan ook weinig verwondering dat de Warande ondertussen zelf een metafoor hanteert die in de beginjaren ongepast zou zijn bevonden: het ontwerp van Macken & Macken is "een unieke uitbreiding van de cultuurtempel die de Warande sinds jaar en dag is."⁶ Onbeschaamd veruiterlijkt het de satelliet-rol die cultuurcentra tot op vandaag spelen. Het cultuurpakket – van de post-punk van Rudy Trouvé, het cabaret van Kommil Foo tot het experimentele theater van Dito'Dito – dat op het nieuwe podium van de Warande zal terecht komen, is misschien niet langer vreemd voor de Kempenaar, het komt nog steeds 'van elders'.

Deze tekst verscheen eerder in Miek De Kepper e.a. (2005) Verzameld werk(t). Cultuurcentra en gemeenschapscentra in Vlaanderen en Brussel, Steunpunt voor het Lokaal Cultuurbeleid, Brussel. Het boek kan besteld worden via www.cultuurlokaal.be voor de prijs van 23 euro.

- 1 VERMEULEN, P., 'Culturele Centra. Een reis door de nevelstad', in: *Archis* nr. 10, 2000, pp. 12-22.
- 2 Zie hiervoor: DELBEKE, M. EN WORTHMAN, A., 'Architectuur in Vlaanderen: vechten tegen onveranderlijke scènes en ongeboren catastrofes', in: *Archis* nr. 10, 2000, pp. 8-9; PAUL VERMEULEN, P., op. cit.; DAVIDTS, W., 'Vlaanderen Culturele Nevelstad. Culturele Infrastructuur in een Horizontaal Verstedelijkt Landschap', in: Katrien Vandermarliere (red), *Jaarboek Architectuur Vlaanderen 2002-2003*, Antwerpen, Vlaams Architectuur Instituut (VAi), 2004, pp. 71-80.
- 3 Programmared door Renaat van Elslande, opgenomen in: *Colloquium over Culturele Centra*, KULeuven, Instituut voor economisch, sociaal en politiek Onderzoek, Studiegroep voor Cultuurbevordering, 1964, Brussel, Acco, Leuven, 1964.
- 4 Zie DELBEKE, M., 'Architectuur, cultuur en collectiviteit. Ontwerpstrategieën voor culturele centra', *Tmesis*, 8, 1996, pp. 60-77. Ook verschenen in *Aangenaam Verblijf. Teksten 1993-1997*, Vlees & Beton/aa50, Mechelen/Kortrijk, 1997.
- 5 SMITHSON, R., 'The Crystal Land', in: Jack Flam, ed., *Robert Smithson: Collected Writings*, Los Angeles and London, University of California Press, Berkeley, 1996, p. 7.
- 6 http://www.warande.be/info_2dezaal.asp.